

פ ר א ו ת ח פ מ ה

סיום הלכות מלוה ולוה והתחלת הלכות טוען ונטען בספר משפטים ברמב"ם מחזור הח"י

מהספר "תקנת מנחם" על סיומי הרמב"ם - ע"פ (ב"ק) שיחות כ"ק אד"ש מה"מ - שי"ל בעז"ה מאת הרב יקותיאל מנחם ראפ

ומתלוה ומתחבר לה: וזה מקרב ומזור את התגלות המשיח והגאולה השלימה, וכמארז"ל: "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"⁷. וזה הקשר לחודש כסלו בכלל - חודש הגאולה, ובפרט לערב י' כסלו חג הגאולה דאדמו"ר האמצעי. וזה חודש השלישי, וע"פ שיחות כ"ק אד"ש ענינו שלום וחיבור, וגם בהלואה - חיבור יהודים.

ד. והוא אפ"ל הקשר למה שמתחילים אחרי הלכות מלוה ולוה, ה"ל טוען ונטען, שגם כאן אפשר לשאול את השאלה הנ"ל בסי"א, שמדברים על ה"אישיים" ולא על הענין. כי בפעילות המלוה והלוה ביחס שבין היהודי להקב"ה, יש שאלה מיהו המלוה ומיהו הלווה, ע"פ הפסוק (משלי יט, יז): "מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו", יש מפרשים⁸ שה' מלוה למי שיחונן את הדל, מכיון שהקב"ה רוצה לפרנס את הדל, מלוה הקב"ה את הכסף לעשיר, שיהי לו מה לתת צדקה. זאת אומרת שכספו של העשיר, מונח אצלו בתור הלוואה ופקדון.

אבל יש מפרשים⁹ (ע"פ הגמרא בבבא בתרא י, יא). ומובא בתניא אגה"ק סימן טו), שנותן הצדקה הוא המלוה להקב"ה, מכיון שהקב"ה מחוייב לזון את העני, ונותן הצדקה עושה זאת בשביל הקב"ה, ולכן יקבל ע"ז תשלום ההלוואה תגמול שכו. וכמ"ש בתניא (אגה"ק הנ"ל): "בשגם אנו מאמינים בני מאמינים כי הצדקה אינה רק הלוואה להקב"ה כדכתיב מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו בכפלים בעוה"ז וכו"¹¹.

ועפ"ז היהודי הוא המלוה והקב"ה הוא הלווה. והיהודי יכול היהודי לתבוע את שכו עבודתו מהקב"ה, וההלווה הוא הטוען והקב"ה הוא הנטען.

[וע"ד הצחות אפ"ל כמו מלוה ולוה - זה משפיע ומקבל, כך גם טוען ונטען - מלי טעינה והעמסת המשא].

וההוראה מהנ"ל אומר אד"ש בשיחה¹², וע"פ ההלכה (רפכ"ב) שאין יורדין לנכסי הלוה עד שהמלוה יתבענו, וע"פ הידוע שהקב"ה מקיים התורה, כנאמר: "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל"¹³ "מה שהוא עושה אומר לישראל לעשות"¹⁴ ש"הקב"ה מקיים דיני התורה, וצריך לשלם החוב אם תובעים אותו.

וע"כ צריכים היהודים לתבוע מהקב"ה לתת את שכו מצות הצדקה וגמ"ח, ולהביא הגאולה מ"י"ד ממ"ש, נאו!¹⁵

(דברים שנאמרו בסיום הרמב"ם, בבית משיח - 770)

את מצבו הכספי, ונוצר קשר של התחייבות בין המלוה ללוה, שהלוה צריך לקיים את מצוות פריעת בע"ח.

ב. ענין הלוויי אנו מוצאים בעוד מקום אחד בתורה, בפרשתנו (ויצא כט, לד), בקשר ללידת לוי. שלא אמרה: "ותאמר הפעם ילווה אישי אלי כי ילדתי שלשה בנים, על כן קרא שמו לוי". וזו הפעם הראשונה בתורה שמוזכר השרש של לוי, ואף בפעמים הבאות זה מוזכר רק בקשר לשבט לוי "ויילו עליך וישרתוך (קרח יח, ב. ד.)."

ותוכן "ילווה אישי אלי" דומה לתוכן ההלואה, קשר וחיבור בין יהודים. (יעקב ולא, שאז היו כמחצית עם ישראל). ואף לוי ענינו להתחבר אל הכהן בעבודתו.

ואמנם כך מקשר הציצ (באוה"ת שם) ענין ההלוואה אל הפסוק "הפעם ילוה אישי אלי", וז"ל: "מלוה גייכ לשון חיבור ולויה... דוגמת הפעם ילוה כו, ... ואפ"ל ע"י צדקה די מחסורו... בחי עני, אבל ע"י גמ"ח הלוואה ממשיך הפעם ילוה אישי שיהיו כמו תרין ריעין דלא מתפרשין שהם הנקי בית לוי, וכמו המלוה מחובר עם הלוה ע"י ההלוואה, משא"כ ע"י הצדקה אין חיבור רק מלמעלה (ובכתי"י ב: לשעה)". ומבאר הציצ ע"ז באותיות הקבלה ובדרגות בספירות.

ובשיחת אד"ש הנ"ל אומר, שע"י הצדקה וגמילות חסדים מתבטא ענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל. וע"י ההלוואה "מתאחדים המלוה והלוה (הנותן והמקבל), עד שנעשים מציאות אחת, שכן, אף שבתחילה נדמה שאי הוא המלוה (נותן) ואי הוא הלוה (המקבל), מ"מ נעשה קירוב ואחדות ביניהם, עד כ"כ שהנותן מרגיש שגם הוא מקבל, והמקבל - שהוא נותן, ואדרבה - "יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם הבעה"ב"¹⁶ ועד שנעשים מציאות אחת.

ג. וע"פ המבואר בחסידות (ובשיחות אד"ש) על הנאמר "ילווה אישי אלי", שזה גם רמז וחיבור של כנסת ישראל להקב"ה, (וכמבואר) גם באוה"ת הדרגות בזה באלוקות ובספירות. כך גם אנו מוצאים בענין ההלוואה, שע"י שיהודים מסייעים בגמ"ח ומשפיעים אחד לשני, ומתלווים ומתחברים ביניהם, זה מחזק את האחדות להקב"ה;

וכפי שמביא אד"ש בשיחה הנ"ל את המדרש¹⁷ ע"פ "אם כסף תלוה את עמי - כשתלוה - אתה עימ"י. [ובפרט ע"פ הפירוש שיתבאר לקמן (ס"ד) עה"פ "מלוה ה' חונן דל", שבהלוואה היהודי מלוה להקב"ה - הלווה] ז.א. שבכל הלוואה - הוא מלוה

א. ביום ד' פ' ויצא מסיימים בעז"ה ה' מלוה ולוה, ומכיון שבעז"ה עד היום, תמיד, בכל ההלכות ראינו קשר נפלא בתוכן ובהוראות בין פרשת השבוע להלכות ברמב"ם, וע"פ ההוראה שצריכים לחיות עם הזמן, נראה גם הפעם לומר הקשר.

ובהקדים שאלה כללית, מדוע קורא הרמב"ם הלכות אלו בשם "מלוה ולוה", וברוב ההלכות עד כאן הוא מדבר על הענין, ולא על ה"אישיים", כגון: הלכות מכירה, ה"ל שכירות, ה"ל שאלה ופקדון, ספר קנין, וכדומה, (ולא ה"ל שוכר ושכיר, או משאיל ומפקיד, קונה ומוכר). ובשו"ע חושן משפט באמת רואים שהלכות אלו נקראים בשם הלכות הלוואות, וכאן נקי בשם מלוה ולוה?

ומה שנראה לומר בזה, שהרמב"ם רוצה כאן להדגיש את ענין ה"חסד", "עולם חסד בנה"י¹⁸. וזה ע"י שיש נותן, שהוא המשפיע, ומקבל. וביאור זה אפשר לומר שמיומנו בשיחת אד"ש משבט תשמ"ו בסיום הלכות אלו במחזור השני¹⁹, ושם אומר הרבי שזה מדגיש את מטרת בריאת העולם, ע"פ הפסוק "חסד ואמת יצורוהו"²⁰, (שזו מטרת בריאת העולם שיהי חסד - משפיע ומקבל, וכך נברא העולם באופן של השתלשלות הספירות - השפעה וקבלה) ובה מודגש ענין האחדות בין היהודים.

ובאמת רואים שהרמב"ם פותח את ה' מלוה ולוה במעלות ההלוואה, אפ"י על הצדקה שזה עוזר למצבו של היהודי להחלץ ממצב כספי קשה, ואף מסייע לו שלא יודק לבקש צדקה.

וזהו כנראה הפ"י של "הלוואה", מלשון לויי והתחברות בין היהודי לרעהו - המלוה והלוה, שהמלוה מלוה ומתלוה ומתחבר ללוה.

ומצאתי פירוש זה ב"אור התורה" להצ"צ, במאמר עה"פ "אם כסף תלוה את עמי" (משפטים איקסט), שהלוואה היא מלשון לויי והתחברות. ומביא ע"ז את הנאמר בזהר פ' לך-ך (דפ"ב) על מה שפרעה ציווה ללוות את אברהם ושרה, (בראשית יב, כ): "ויצו עליו פרעה אנשים, וישלחו אותו ואת אשתו וגו', [ורש"י מפרש וישלחו, כתרגומו ואלואו] והזהר קורא שם ללויי גם "אוזיף"²¹. זאת אומרת שהתרגום בארמית ללויי הוא "אוזיף", ועה"פ "אם כסף תלוה את עמי" (משפטים כב, כד), אומר התרגום: "אם כספא תאוזיף". א"כ רואים בעליל שהלוואה פירושו "לויי".

וכפי שרואים שבהלוואה ההתחברות בין היהודים, היא הרבה יותר חזקה מאשר בנתינת צדקה, (משום שזה קשר חד פעמי), ובהלוואה עוזר לו לשפר

1) תהילים ג, ט.
2) "יחידות" כללית לאורחים שיחיו - י"ג שבט תשמ"ו, נדפסה בלקו"ש חכ"ו ע' 353.
3) תהילים סא, ח. ע"פ המדרש תנחומא משפטים ט. וראה שמו"ר פל"א, ה.
4) והזהר אומר ע"ז: לוייה עבדו ליה בכל ארעא דמצרים, א"ל קב"ה הכי אנת זמן למעבד לבנוי, את תאוזיף לון מארעך, דכתיב (שמות ג, יז) ויהי בשלח פרעה את העם
דאוזיף לון מכל ארעיה.
5) ויק"ר פל"ד, ח. ועוד.
6) שמו"ר ספ"א.
7) ב"ב י"א, וראה תניא פל"ו.
8) באבע"ז עה"פ: "מי שיחונן הדלים ה' ילוהו כי העושר בידי אדם הוא פקדון והלוואה".
9) מצו"ד ורלב"ג.
10) ובגמ' שם אומר ר' יוחנן ע"פ זה:
11) אלמא מקרא כתוב אי אפשר לאורמו כביכול עבד ליה לאיש מלוה (משלי כב, ז), ולהעיר שיוחנן מלי חונן.
12) ואומר אד"ש בשיחות: שאדמוה"ו מביאו הלכה למעשה ויתרה מזו שעושה מזה עיקר באמונה.
13) ש"פ מקץ תשמ"ז (כשלמדו זאת ברמב"ם במחזור ג') הודפסה ביין מלכות ע' 516.
14) תהילים קמו, יט.
15) שמו"ר פ"ל, ט.
16) ומעין זה ביקש אד"ש לפרסם בכל העולם בשם הי"חפץ חיים" זצ"ל, ע"פ ההלכה בה"ל שכירות (פ"יא ה"ד) בדין בל תלין פעולת שכיר, שהבע"ה עובר רק אחרי שהפועל תובע דמי השכירות, ולכן גם אנו צריכים לתבוע מה' שכו מעשינו ועבודתינו מכל הדורות, ולהביא הגאולה מיד!